

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALÈNCIA

ESCOLA POLITECNICA SUPERIOR DE GANDIA

GRAU EN COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL



UNIVERSITAT
POLITÈCNICA
DE VALÈNCIA



ESCOLA POLITÈCNICA
SUPERIOR DE GANDIA

**“Experiència de cooperació a través
de la ràdio. Cas pràctic: Ràdio
Maxaquene en el districte de
KaMaxaqueni a Maputo, Moçambic”**

TRABAJO FINAL DE GRAU

Autor/a:

Carlos Ripollés Monfort

Tutor/a:

Marga Cabrera Méndez

GANDIA, 2018

RESUM

Este treball naix de la beca de cooperació i desenvolupament del Centre de Cooperació al Desenvolupament de la Universitat Politècnica de València per a conèixer la realitat del dia a dia de Rádio Maxaquene, una ràdio comunitària nascuda en els suburbis de la ciutat de Maputo (Moçambic). El projecte va sorgir vinculat a diversos projectes de cooperació que Enginyeria Sense Fronteres (ESF) està desenvolupant en el districte de KaMaxaqueni relacionats amb el sanejament i la gestió de residus sòlids urbans.

Este mitjà de comunicació té com a objectiu crear xarxa entre les diferents associacions del districte en favor dels drets humans i sensibilitzar a la societat. De la col·laboració d'ESF i Rádio Maxaquene es produïx el programa *Sextas Ambientais* on es pretén informar sobre l'actualitat del medi ambient i de com hi afecta el barri.

L'experiència en el terreny ha servit per a conèixer i analitzar com és de difícil és produir programes de ràdio i informació des d'un dels suburbis amb més dificultats de la ciutat, però també per a constatar la necessitat d'una ràdio realitzada des de la base.

El projecte pretén identificar els problemes i assolir els objectius que es plantejaren durant l'estança, així com definir el context i les dificultats de fer ràdio en estes condicions. També inclou la definició d'una estratègia en la principal xarxa social que utilitzen, Facebook.

Paraules clau: ràdio comunitària, periodisme, medi ambient, drets humans

ABSTRACT

This thesis was born from the cooperation and development scholarship of the Development Cooperation Center of the Universitat Politècnica de València in order to learn about the reality of the daily activities of Rádio Maxaquene, a community radio born in the suburbs of the city of Maputo (Mozambique). The project arose connected to several cooperation projects that Engineering Without Borders (EWB) is developing in the district of KaMaxaqueni related to the sanitation and management of solid urban waste.

This media outlet aims to create a network between the different associations of the district in favor of human rights and sensitize society. From the EWB and Rádio Maxaquene collaboration, the Sextas Ambientais show is being produced. Its goal is to inform about the environment and how the neighborhood affects it.

Experience in the field has been used to know and analyze how difficult it is to produce radio and information shows from one of the suburbs with the greatest difficulties in the city, but also to confirm the need for a radio made from the base.

The project aims to identify the problems and achieve the objectives that were raised during the stay, as well as to define the context and the difficulties of making radio in these conditions. It also includes the definition of a strategy in the main social network they use, Facebook.

Keywords: community radio, journalism, environment, human rights

Índex

Introducció	6
Objectius	6
Metodologia	7
Documentació	7
Observació i anàlisi	7
Conclusions i resultats	7
Marc teòric	8
La ràdio com a mitjà de comunicació	8
La ràdio i les xarxes socials	8
La ràdio comunitària	9
Què és una ràdio comunitària?	9
La gestió i finançament	10
La creació i producció de continguts	10
Ràdio Maxaquene	11
Públic Objectiu	12
Una ràdio educativa	13
Experiències d'altres ràdios comunitàries	15
Context	18
Moçambic, Maputo, KaMaxaqueni i Maxaquene A	18
ESF en Kamaxaqueni	20
Naixement de Ràdio Maxaquene	21
La ràdio a Moçambic	22
L'experiència en Moçambic	24
Equipament tècnic i organització	25
Perfils	25
Tècnic	26
Redacció	26
Plataforma	27
Emissió	27
Administració i xarxes socials	27
Relació institucionals	27
Programes	28
Sextas Ambientais	29
Postproducció d'àudio	33
Gestió de les xarxes socials	34
Facebook	34
Soundcloud	35
Propostes de millora	36

Equip	36
Material	37
Administració de les xarxes socials	38
Una ràdio 3.0	38
La gestió	38
Facebook	39
Plataforma per als podcasts	43
Sextas Ambientais	45
Conclusions	46
Bibliografia	47

Índex de figures

Figura 1. Logotip de Rádio Maxaquene	11
Figura 2. Estudi 1 de Rádio Maxaquene	12
Figura 3. El barri de Maxaquene A en un primer pla, al fons la ciutat de ciment	12
Figura 4. Una activista de la Plataforma pel desenvolupament de Maxaquene A sensibilitza sobre la gestió dels residus sòlids urbans.	13
Figura 5. Membres de la ràdio es formen en la producció de contingut radiofònic	14
Figura 6. Logotip de Rádio Voz Coop	15
Figura 7. Localització de Moçambic en el món	17
Figura 8. Localització de Maputo en Moçambic	18
Font 9. Mapa dels districtes de Maputo	19
Figura 10. Operadors de KUTENGA en la recollida de residus	20
Figura 11. Taula sobre la distribució percentual de les hores d'emissió	22
Figura 12. Taula sobre les possessions familiars de béns durables en el districte de KaMaxakeni i en la província l'any 2007	22
Figura 13. Barri de Maxaquene B	23

Figura 14. Reporters elaborant notícies	25
Figura 15. Entrevista sobre l'accés a la justícia gratuïta	27
Font 16. Ràdio al carrer	28
Figura 17. Una de les entrevistes realitzades durant l' <i>Operação Caco</i>	29
Figura 18. Entrevista amb el representant AMMEPS	29
Figura 19. Entrevista amb Isildo Nhantumbo	30
Figura 20. Un operador de KUTENGA entrevistat per a Sextas Ambientais	30
Figura 21. Entrevista amb Carlos Serra	31
Figura 22. Taller d'Audacity	32
Figura 23. Pàgina de Facebook de Rádio Maxaquene en juny de 2018	33
Figura 24. Canal de Soundcloud de Rádio Maxaquene	34
Figura 25. Proposta visual de la pàgina de Facebook	37

1. Introducció

Els mitjans de comunicació tenen un paper clau en l'evolució de la societat en què vivim, tant en la ideologia i el pensament com en els nostres comportaments individuals i en grup. La majoria dels grans mitjans de comunicació estan controlats bé per empreses privades amb uns interessos econòmics molt marcats, o bé per entitats públiques que són controlades pels poders polítics; en ambdós casos moltes vegades no tenen el paper del contrapoder que haurien d'exercir o se'ls pressuposa. Són un altaveu dels interessos de qui els controla.

Així que, una ràdio comunitària, que com indica el seu nom pertany a la comunitat, no depèn directament dels grans poders econòmics i polítics. Per tant, pot ser un espai per a crear de debat, difondre informació veraç i pensament crític.

En l'actualitat, la ràdio és un dels mitjans amb més credibilitat i els costos de producció són molt baixos. Per una altra banda, arribar als oients és molt barat, ja que un transistor d'FM és molt més assequible que adquirir un televisor o mantenir un telèfon mòbil amb accés a internet.

En el context comunicatiu actual, cal tenir en compte que les ràdios no només han d'emetre per FM. Han d'estar presents a les xarxes socials o convé que tinguin una pàgina web. En estos espais cal definir una estratègia unitària i complementària per sumar més oients, lectors o seguidors.

Este punt de vista teòric de la comunicació i la informació comunitària, el fet de crear-se els mateixos mitjans per a no dependre tant dels grans, sempre m'havia semblat un poc romàntica. Així que aprofitant la meua passió per la ràdio, vaig pensar que era molt oportú conèixer de primera mà el funcionament d'una ràdio d'estes característiques i intentar aportar part dels coneixements apresos en el grau en Comunicació Audiovisual.

1.1. Objectius

L'objectiu principal d'este projecte final de carrera i la vegada de l'estada en Maputo entre el mes de setembre i novembre de 2017 era conèixer la realitat i fer un diagnòstic, a través del treball final de grau, d'una ràdio comunitària en els suburbis d'una capital de país de l'Àfrica austral. Calia analitzar des de les dificultats a les potencialitats que té un mitjà d'estes característiques organitzat des de la base per a donar veu als veïns. D'esta manera, poder identificar els punts claus que poden ajudar a altres projectes similars.

A partir d'ací es van plantejar estos objectius secundaris:

- Conéixer la realitat i les dificultats d'un projecte en un context amb moltes dificultats i amb pocs mitjans.
- Identificar les claus dels continguts mediambientals per a millorar una comunitat a través de la ràdio.
- Conéixer i millorar la producció d'un programa de temàtica mediambiental.
- Definir l'ús de les xarxes socials, principalment Facebook, per a fer arribar el programa a la població i poder generar comunitat als oients.
- Definir l'ús de la plataforma de podcasts.
- Establir les pautes de millora del projecte de forma poden beneficiar en el futur a la mateixa Ràdio Maxaquene i a altres similars en països característiques paregudes.
- Posar en pràctica tot el que s'ha après en el grau de Comunicació Audiovisual a través d'un projecte de cooperació.

1.2. Metodologia

El procés que s'ha desenvolupat en este treball és el següent:

Documentació

Amb l'objectiu de conéixer més sobre el tema es va realitzar un treball de recerca al voltant de les ràdios comunitàries, la ràdio com a mitjà o la situació socioeconòmica de Moçambic. La bibliografia consultada ha sigut principalment de treballs acadèmics o bé de fonts oficials com organismes internacionals.

Observació i anàlisi

Després de la lectura i l'observació de diferents experiències, era el moment de conéixer-ho en primera persona per analitzar les dificultats i les potencialitats d'un mitjà de comunicació comunitari. Calia treballar de primera mà a diferents nivells com en la producció de programes o les xarxes socials. A mesura que anava passant el temps, es prenen notes sobre el funcionament intern, es mantingueren periòdicament reunions per millorar la situació i es van realitzar fotografies per a documentar el seu funcionament.

Conclusions i resultats

Així que a partir de l'experiència en terreny i del treball de recerca, es va concloure quines són les mancances i quin són els punts forts d'una ràdio comunitària. A través de tota la documentació del projecte i de l'experiència viscuda es presenten els resultats i conclusions com a exemple per a futurs projectes similars.

2. Marc teòric

2.1. La ràdio com a mitjà de comunicació

La ràdio es caracteritza per la rapidesa en la resposta informativa, la simplificació dels processos de producció i la immediatesa. És un mitjà senzill en la seua construcció, ja que l'element bàsic és la veu humana, tot i que és una complexa experiència comunicativa que es combina de tres elements més: silencis, música i efectes. (Terol, 2016)

Raúl Terol apunta en la seua tesi doctoral "Radio 3.0 en l'entorn municipal, el cas de Llosa FM" que no té cap sentit que els mitjans de comunicació siguin aliens als canvis socials. Per tant, un mitjà com la ràdio "hauria d'interactuar amb el receptor i ser conscients en tot moment de les necessitats que demana per oferir-li-les de la millor manera possible i tindre la capacitat d'adaptar-se als canvis que poden sorgir amb el transcurs del temps".

2.2. La ràdio i les xarxes socials

Cada xarxa social és diferent, té el seu funcionament propi, ja siga pels usos que li donen els usuaris com per les regles que marquen les corporacions propietàries de cadascuna. Les interaccions no tenen perquè tenir lloc en temps real, és com una reunió virtual on es convida a entrar i en el qual li arriba un contingut a l'usuari que no ha demanat (Alonso, 2015). El missatge d'estos espais es caracteritzen, normalment, per ser breus per tant és un missatge amb moltes limitacions.

Les xarxes socials són una plataforma excel·lent on poder generar interacció amb els oients i d'esta manera estar connectats molt directament amb l'audiència, tant la real com la potencial, és a dir, pot ser un espai on mantenir fidels a la nostra audiència i també pot servir per a captar nous oients.

S'ha de tindre compte que les xarxes socials han d'estar contínuament connectades amb el que es conta per la ràdio i a l'inrevés, no es pot generar un contingut confús entre els espais. També un s'ha de complementar, és a dir, des de la ràdio s'ha d'explicar que existixen les xarxes i allí poden interactuar i des de les xarxes s'han de realitzar publicacions atractives per a traure nous oients.

2.3. La ràdio comunitària

Què és una ràdio comunitària?

L'associació mundial de ràdios comunitàries (AMARC) està conformada per més de 4000 membres i associats de més de 130 països dels 5 continents. En la seua web recull algunes opinions sobre la definició del que és una ràdio comunitària. José Ignacio López Vigil apunta que una ràdio d'estes característiques “promou la participació dels ciutadans i defensa els seus interessos (...), informa amb veracitat (...), es debaten totes les idees i es respecten totes les opinions (...), la dona protagonitza la comunicació i no és una simple veu decorativa o un reclam publicitari (...). No està sotmesa a la lògica dels diners (...) Un servei, per descomptat, altament polític: es tracta d'influir en l'opinió pública (...)”.

L'AMARC d'Àfrica i Panos Àfrica Austral afegix que ha de ser “una ferramenta per al desenvolupament (...). La comunitat té el control sobre la propietat”. Claudia Villamayor i Ernesto Llamas apuntaven en “Gestión de la radio comunitaria i ciudadana” que este tipus de ràdios “incorpora nous llenguatges, nous formats, altres sons, músiques i veus. Són altres formes de parlar, un nou tracte amb l'oient, formes de preguntar i de respondre, formes de demandar, de fer peticions a les autoritats”.

Segons la Federación Argentina de Radios Comunitarias com a mitjà han de "desenvolupar una comunicació pluralista i participativa, oberta a la necessitat d'expressió dels sectors socials i culturals amb menor possibilitat d'accés als mitjans amb finalitats exclusivament comercials. Que exercixen el dret a la comunicació i, en especial, el dret a la informació. Que exercix la radiodifusió com un servei i no com una simple activitat comercial”.

La Charte de la Confédération Nationale des Radio Libres de França explica que estes ràdios “respecten escrupolosament la deontologia periodística i amplia l'àmbit cultural (...). Tenen un estatus associatiu, un funcionament democràtic i un finançament coherent amb el fet que no tenen una finalitat lucrativa”.

Álvaro García recull en el seu treball final de màster “Ràdios comunitàries - un instrument a favor del dret a la comunicació. El cas de Maxaquene A, Maputo, Moçambic” algunes característiques, segons Sara Gordon: l'ús de llengües locals, la possibilitat d'escolta col·lectiva, s'ultrapassa les barreres imposades per l'analfabetisme o s'adapta les cultures dominades per l'oralitat.

Després de l'experiència de quasi tres mesos coneixent i participant del funcionament de Ràdio Maxaquene, cal dir que les ràdios comunitàries són molt més que un projecte comunicatiu, és un projecte social, de convivència i aprenentatge de les persones que hi participen. A més, que cal tenir en compte les limitacions formatives i temporals a l'hora de l'elaboració de cert tipus de contingut.

La gestió i finançament

L'equip humà és clau en les ràdios comunitàries. La seua sostenibilitat a llarg termini depèn, en gran majoria, de la producció de continguts en el qual s'han compromés. Malgrat que quan parlem d'una ràdio comunitària apel·lem a la comunitat, el dia a dia és conduït per un xicotet grup que normalment participa en moltes altres organitzacions. Açò pot ser positiu perquè la ràdio estarà molt connectada amb la realitat però possiblement no podran dedicar molt de temps al seu programa.

També per a ser un mitjà sostenible és important tindre un sistema de finançament consolidat i diversificat. El naixement de les ràdios algunes vegades està lligat a la mateixa comunitat que ho demana i amb els seus propis recursos la construeix, en altres ocasions són organitzacions estatals, internacionals, universitàries o organitzacions no governamentals les que promouen la seua construcció. Per a la seua continuïtat és important que la comunitat s'apropie d'esta, la senta com pròpia, com una ferramenta útil. Els recursos no només haurien de dependre d'agents externs, les mateixes persones que formen part de la ràdio, en tots els sentits, des dels periodistes, productors, tècnics fins als oients haurien de finançar-la, i per una altra banda poden haver altres fonts d'ingressos com publicitat o donacions privades però que no haurien d'alterar la línia editorial.

En uns mitjans de comunicació comunitaris també és importantíssim com s'estructura l'organització, tenint en compte que són uns mitjans que pretenen ser horitzontals i transparents. És clau que la seua organització siga democràtica i on cadascuna de les persones involucrades tinguen els seus espais de participació.

La creació i producció de continguts

Més enllà de les qüestions legals, personals i de gestió, el més important d'una ràdio és allò que s'emet per les ones hertzianes, en l'emissió en línia o el que un es descarrega en podcast, és a dir, el contingut, el que final li arriba a l'oient. Com en qualsevol mitjà de comunicació és fonamental conèixer el llenguatge per a poder realitzar un tipus de programa que puga ser interessant i atractiu per a l'oient.

La formació és un dels reptes principals als quals s'enfronta una ràdio comunitària, ja que la majoria de les persones que produïxen continguts són voluntaris que no poden dedicar gran part del seu temps a la ràdio. A més, si estes persones no tenen

un bagatge ample en qüestions relacionades amb el periodisme (contrastar informació, documentació, elaboració de notícies, etc.), el llenguatge radiofònic (locució, guions, etc.) o bé conèixer una matèria concreta (salut, medi ambient, drets humans, etc.) quan el programa és temàtic, és important que contínuament es formen per a poder desenvolupar un treball excel·lent.

Una ràdio comunitària és molt més que mitjà de comunitari, pot servir per a empoderar als individus (García, 2015). Per exemple, en l'accés a un coneixement nou, participació en aspectes de la comunitat, relacionar-se amb altres actors, motivació o autoestima, no és només influir en l'opinió pública sinó créixer millor com a persones.

També cal destacar el treball que han desenvolupat les ràdios comunitàries en tot el món en la difusió de les llengües locals a través d'alguns programes, d'esta manera es pot arribar més directament a algunes comunitats i grups socials que no parlen la llengua dels colonitzadors. Per exemple, la llengua oficial de Moçambic és el portugués, però una part molt important de la població només parla la llengua local que en el cas de Maputo, la capital, és *Xangana*. A més, cal dir que l'ús de les llengües locals a través dels mitjans de comunicació pot servir per a donar el valor a estes llengües i prevenir la seua desaparició.

2.4. Rádio Maxaquene

Rádio Maxaquene és un mitjà de comunicació que va nàixer del treball de les organitzacions del districte municipal de KaMaxaqueni de la ciutat de Maputo en les quals col·labora Enginyeria Sense Fronteres Catalunya (ESF). Es pretén donar visibilitat i abordar la realitat de la població mitjançant els diferents canals de comunicació: emissió en FM o en línia, podcast, publicacions en el web o xarxes socials. Ja que, segons Álvaro García, un dels fundadors de la ràdio i actual coordinador, la majoria dels mitjans de comunicació comercials i de gran tiratge deixen de banda els temes de la vida diària de la població (García, 2018).

L'emissió en FM de Rádio Maxaquene ha tingut dos fases, una en els inicis de la ràdio que després els la van llevar i l'altra a partir de 2018. Mentre s'emetia només en línia a través de la web.



Figura 1. Logotip de Rádio Maxaquene. Font: Facebook



Figura 2. Estudi 1 de Rádio Maxaquene

Públic Objectiu

Tot i la ràdio anomenar-se Rádio Maxaquene, ja que és on va nèixer, els oients als quals volen arribar es troben a tota la ciutat de Maputo i en les ciutats i pobles del voltant com Matola i Boane. Cal dir que uns dels objectius és posar el focus en els districtes amb més dificultats com són Kamaxakeni i Nilhamankulu (abans Chamanculo). Per una altra banda, també pretenen influenciar en altres zones com és “la ciutat de ciment”, on es troben les persones amb recursos. Podríem dir que la ciutat s’ha dividit històricament entre la ciutat de ciment, on es troben els centres de poder i les cases de ciment, d’ací el nom, i “la ciutat de canyís”, les cases de les persones amb pocs recursos, fins i tot hi ha alguns barris que s’anomenen així: *Polana Caniço* o *Polana Cimento*.



Figura 3. El barri de Maxaquene A en un primer pla, al fons la ciutat de ciment

Una ràdio educativa

Les organitzacions locals moçambiqueses que treballen en l'àmbit de la sensibilització i l'educació cívica en temes com els drets de la dona, residus o sanejament desenvolupen el treball porta a porta. Per a Álvaro García, coordinador de la ràdio, en una conversa mantinguda s'ha abusat molt d'esta metodologia i la població està cansada, per tant no s'aconsegueixen la visibilitat que es buscava i ni els objectius.



Figura 4. Una activista de la Plataforma pel desenvolupament de Maxaquene A sensibilitza sobre la gestió dels residus sòlids urbans.

Així que d'esta situació, l'any 2015 naix la idea de crear una ràdio amb una component educativa on poder tractar estos temes i també amb l'objectiu de canviar la visió que la població té sobre alguns barris que estan molt estigmatitzats per la violència, drogues o la manca d'infraestructures. Així com potenciar altres valors com la cultura oral, formes de vida o donar a conèixer quin paper han desenvolupat certs barris en la història de la ciutat.

L'experiència dels voluntaris de la ràdio pot servir com apunta la formulació del projecte d'ESF per a l'ajuntament de Gavà, un dels finançadors, per a potenciar habilitats d'aquells alumnes que es troben "en el darrer any de l'educació secundària i tenen greus dificultats per accedir a l'ensenyament superior (una problemàtica molt comuna dintre la ciutat de Maputo, on l'accés a l'educació superior està bastant

marcat per l'origen social). Dedicar uns mesos a realitzar pràctiques en una ràdio comunitària pot obrir portes en diferents àmbits, bé siga el comunicacional i editorial, com el tècnic i de gestió". Una altra de les funcions que es formula és que pugui ser una alternativa per als joves de manera que s'allunyen de "certes conductes com el consum d'alcohol i drogues" (Enginyeria Sense Fronteres, 2017).



Figura 5. Membres de la ràdio es formen en la producció de contingut radiofònic

2.5. Experiències d'altres ràdios comunitàries

S'han recopilat diverses experiències de ràdios comunitàries moçambiqueses, excepte una brasilera. Les informacions s'han extret de tres treballs: "Democratització i noves formes de poder al voltant de la ràdio comunitària a Moçambic" de Beatriz Marín García, "Pla tècnic d'implantació d'una ràdio FM comunitària en el context d'un projecte de cooperació a Maputo" de Ferran Llamas i "Ràdios comunitàries, un instrument a favor del dret a la comunicació, el cas de Maxaquene A, Maputo, Moçambic" d'Álvaro García.

Entre els treballs s'han analitzat estes tres ràdios de l'entorn de la ciutat de Maputo:

Rádio Voz Coop:

Es centra en qüestions relacionades amb el desenvolupament cooperatiu agropecuari de la perifèria de Maputo. S'organitza a partir d'associacions cíviques. Un exemple a destacar és el paper que va realitzar per aconseguir la llum elèctrica en alguns carrers després de les denúncies dels veïns (García, 2018).



Figura 6. Logotip de Rádio Voz Coop. Font: Facebook

Rádio Muthiyana:

És gestionada per una associació feminista. S'inicia amb la missió de promocionar la dona en els seus aspectes més variats (Llamas, 2014). Mitjançant les ones es buscava comunicar de manera oral amb aquelles dones que no sabien ni llegir ni escriure (García, 2015).

Rádio HFM:

L'Associació cultural i educativa Kuhanya s'encarrega de la seua gestió. Tenen per objectiu millorar les condicions dels joves moçambiquesos (Llamas, 2014) i amb la voluntat d'oferir una informació alternativa i que s'ajustarà a la realitat (García, 2015).

Ferran Llamas destacava el següent sobre les ràdios comunitàries de l'àrea metropolitana de Maputo: "els problemes econòmics per subsistir, ja que tenien dificultat per adquirir ingressos. En alguns casos fins i tot se'ls havia espatllat algun equip o aparell i no havien estat capaços de reparar-lo o trobar-ne un recanvi". Malgrat les dificultats, remarca la formació com un punt positiu: "per a joves interessats en el periodisme i en la locució de ràdio", ja que en alguns casos havien pogut incorporar-se en altres mitjans. També, apunta que tenien dificultats per formar un equip de col·laboradors sòlids que pogueren treballar durant una temporada llarga (Llamas, 2014).

Fora de la ciutat de Maputo, està l'exemple de Radio Comunitaria Luluti situada al districte de Mogovolas a la província de Nampula. És utilitzada habitualment quan "algun ramader ha perdut algun cap del ramat i així poder recuperar-la" (Marín, 2013).

Álvaro García explica en la seua investigació fins a quin punt les autoritats del barri volen controlar els continguts de la ràdio per tal que no siguen crítics amb el govern:

“en algunes ocasions algun membre de l’equip responsable de la ràdio comunitària donava comptes a les autoritats locals del que allí passava sense coneixement de la resta de l’equip”. A més, explica que en les diverses reunions que ha mantingut Rádio Maxaquene amb les autoritats locals “han deixat clar que este sistema de comunicació no pot tindre finalitats contràries al govern” (García, 2015).

Sobre el paper del voluntariat, Beatriz Marín explica en la seua investigació que “la majoria dels voluntaris entrevistats van afirmar que la seua motivació per a ser membre de la ràdio és per a treballar en la funció social que té el mitjà. És a dir, participen de la ràdio, perquè este influísca en la seua comunitat. Els voluntaris tenen present que són membres afortunats de la seua comunitat, són els que tenen veu, els que representen als seus veïns sense veu” (Marín, 2013).

Pel que fa a la participació dels oients, Marín explica que el més demandat són les dedicatòries a familiars i amics mitjançant cartes, telèfon o SMS. “Totes les emissores disposen d’espais dedicats específicament al fet que les persones criden i exposen qualsevol tipus de situació o problema que els inquieta, després la resta de veïns crida per donar el seu parer (...). Depenent de la localització de la ràdio esdevé, sobretot, en un mitjà de comunicació interpersonal amb el qual persones ubicades en el centre de la població, saluden i informen de la seua situació personal a familiars ubicats a punts distants de la regió. Un dels usos majoritaris és per avisar de la mort d’algú proper o per alertar els seus veïns de possibles perills” (Marín, 2013).

En una de les entrevistes que va realitzar Beatriz Marín posa en relleu que la ràdio és important per a la comunitat perquè ajuda a informar a les comunitats del que passa en l’àmbit del municipi i del districte -el principal interès dels oients-, i perquè educa a les persones que tenen comportaments inadequats”. Malgrat el vessant educatiu, Marín explica que no és el motiu principal dels oients per a escoltar-la (Marín, 2013).

Álvaro García recull en la seua investigació l’experiència de la ràdio comunitària de Santa Catarina de Brasil que havia explicat Maria Terezinha da Silva en “Gestión y mediaciones en las radioscomunitarias, un diagnóstico del Estado de Santa Catarina”: “les ràdios han estat un espai per a aprenentatges, individuals i col·lectius, més pel procés de gestió de l'emissora que pels continguts de la programació. Es tracta d'aprenentatges com l'accés a la tècnica de la ràdio, l'elevació de l'autoestima i el reconeixement social de les persones que parlen a la ràdio o són citades a través de l'emissora, aprenentatge d'una professió per als joves, la consciència sobre la necessitat de negociació i diàleg per a la convivència social i per al manteniment d'un bé col·lectiu, la convivència ecumènica entre diverses esglésies. Es tracta, per tant, molt més que un aprenentatge intern, de les

persones que participen de la gestió o programació de les emissores, que un aprenentatge extern, en el sentit de la divulgació de continguts amb capacitat de generar debat al municipi, incidir en l'opinió pública local, mobilitzar les persones i formar per a la ciutadania”.

3. Context

3.1. Moçambic, Maputo, KaMaxaqueni i Maxaquene A

La República de Moçambique és un país situat al sud-est d'Àfrica, la capital del qual és Maputo que se situa al sud del país. Segons el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), Moçambic “està dotat de rics recursos naturals” com per exemple “36 milions d'hectàrees de terra fèrtil, de les quals només el 10% és utilitzat (...) amb finalitats productives, a més de nombroses oportunitats negocis”. Per altra banda, el PNUD apunta que “el país compta amb 2470 quilòmetres de costa que oferix oportunitats per a la pesca i turisme”. En l'informe anual sobre el desenvolupament humà del PNUD de l'any 2016 situa a Moçambic en la posició 181 de 188.



Figura 7. Localització de Moçambic en el món. Font: Wikipedia

Segons dades del Banc Mundial, Moçambic tenia una renda per càpita l'any 2016 de 480 dòlars, el pic més alt va ser l'any 2014 amb 620 dòlars. El PIB per càpita en el cas Àfrica Subsahariana, zona on se situa Moçambic, està al voltant del 1600

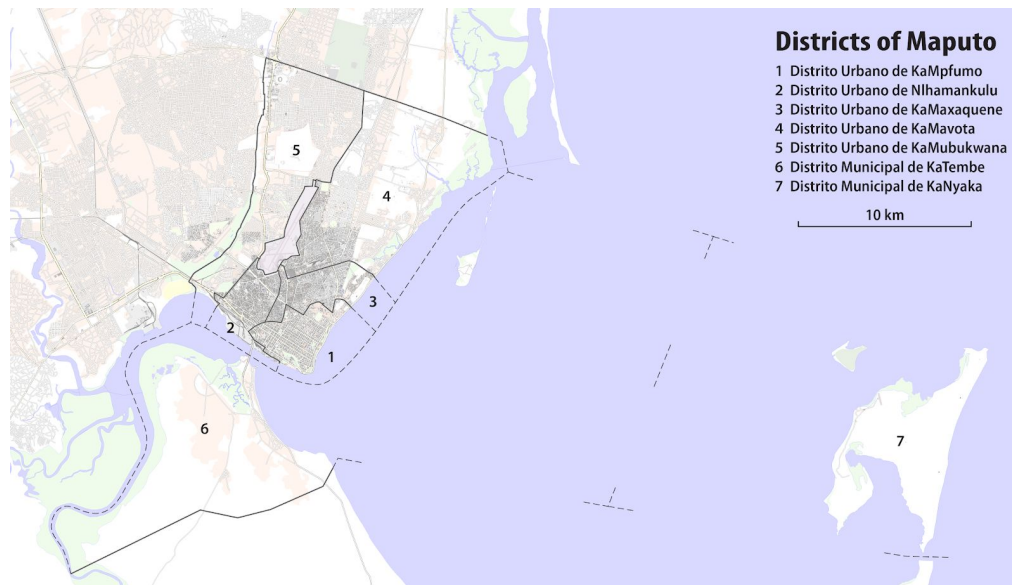
dòlars. Pel que fa a l'educació de nivell primari, segons unes dades recollides pel Banc Mundial de la UNESCO de l'any 2015, està en 5.901.996 alumnes matriculats, la xifra més alta recollida, tot i que només un 33% dels alumnes arriben a l'últim grau del nivell primari.

Moçambic es dividix en onze províncies, la ciutat de Maputo funciona com una província diferent de la província de Maputo. La ciutat es distribuïx en districtes, que es dividixen en barris que a la vegada es fragmenten en *quarteiraos*. L'*Instituto Nacional Estatística* de Moçambic publicava un informe al mes de novembre de l'any 2013 que situava la població del districte de KaMaxakeni, on es troba la ràdio, en més de 231.000 habitants i amb dades de l'any 2007 que el 85% de la població viu en cases de ciment i el sostre de més del 90% de les cases on viuen són de xapa de zinc.



Figura 8. Localització de Maputo en Moçambic. Font: Wikipedia

KaMaxakeni està format per 7 barris: Mafalala, Urbanização, Polana Caniço A i B, Maxaquene A, B, C i D. Maxaquene A, el barri on està la ràdio, es troba junt amb la ciutat de Ciment, a la que s'ha fet referència en el punt 2.3. Des dels seus orígens s'ha caracteritzat per la inexistència de xarxa d'infraestructures i serveis bàsics, la informalitat i l'alta densificació de la població; cosa que ha provocat per exemple: un sistema sanejament insuficient per garantir unes condicions d'higiene i salubritat o la falta d'ordenació del territori que lligat a la vulnerabilitat del dret a l'habitatge, arran de l'evolució de les diferents lleis sobre la propietat de la terra, ha provocat nombrosos conflictes urbanístics que no s'han resolt.



Font 9. Mapa dels districtes de Maputo. Font: Wikipedia

Alguns altres problemes que afecten el barri, i també gran part del país, són l'atur, tenen treballs temporals amb salaris molt baixos i informals; un elevat consum de drogues i alcohol, una gran deficiència en la gestió dels residus, un nombre destacat d'embarassos precoços, així com de malalties de transmissió sexual com el VIH.

Pel que fa a l'economia, el barri de Maxaquene A treballa principalment en el sector secundari i terciari de l'economia com comerços i negocis informals de xicoteta escala com la venda ambulants de menjar o de carbó, fusteries, tallers de cotxes, etc. així com altres treballs formals com la banca o són funcionaris de l'estat (García, 2015).

ESF en Kamaxaqueni

Enginyeria Sense Fronteres està desenvolupant el seu treball en Kamaxaqueni des que va començar l'any 2007 en Maputo. Este treball ha permès, segons la coordinadora d'ESF a Maputo, Elena Erkiaga, que es coneixen molt bé els diferents actors (administració, organitzacions, empreses, ciutadania...). Començaren treballant en qüestions relacionades amb l'hàbitat i l'urbanisme com per exemple la reordenació dels carrers o el sanejament amb la construcció de drenatges.

L'any 2012 es va crear la Plataforma per al desenvolupament de Maxaquene A. En un principi estava format per 9 organitzacions, de les quals en l'actualitat en formen part 6: ASSODEMA, AMAXA, AITIPALUSHENE, KUYANAKNHA, KUTENGA, MOZHOPE Y KUWUKA-JDA i també podríem afegir a Ràdio Maxaquene com una altra de les organitzacions que hi participa. Totes elles actuen en el barri amb "la

finalitat d'unir forces, compartir coneixements i experiència per a convertir-se en un dels actors de referència en el barri en cert assumptes com el dret a l'habitatge" (García, 2015).



Figura 10. Operadors de KUTENGA en la recollida de residus

Des de l'any 2015, ESF treballa en la gestió de residus sòlids en diferents àmbits com la separació, sensibilització, primers auxilis... Este és un problema que afecta tota la ciutat i que des de fa uns anys el Conselho Municipal, l'ajuntament, intenta millorar-lo a través de diferents sistemes de recollida a través de més de quaranta microempreses, una d'estes és KUTENGA, la contrapart d'ESF en el projecte que es desenvolupà l'any 2017.

Naixement de Rádio Maxaquene

La ràdio va nèixer per a tindre un paper transversal en els diferents projectes que les organitzacions tenen en els barris amb l'objectiu que este siga un altaveu de les activitats que es realitzen.

A l'agost de l'any 2013, en les diferents trobades inicials de la Plataforma després d'haver escoltat les seues "demandes, la seua situació i conèixer la seua activitat, sorgix la idea de crear una ràdio comunitària en el barri per part dels tècnics d'ESF" (García, 2015). A continuació, "es va compartir esta idea amb l'equip d'ESF a Barcelona, amb els expatriats anteriors en el barri de Maxaquene A i amb l'equip de KUWUKA-JDA, associació activista a favor del compliment de les lleis i dels drets de la comunitat i contrapart d'ESF en aquell moment", cosa que els va dur a fer les primeres gestions i analitzar la viabilitat (econòmica, social, legal, tècnica i

organitzativa) per finalment sol·licitar els fons a un dels finançadors del projecte. A partir de l'agost de 2014, es comença a treballar amb la Plataforma per a definir l'organització i el treball (García, 2015).

3.2. La ràdio a Moçambic

L'any 1975 amb la independència de Portugal "el sector radiofònic estava compost únicament per Ràdio Moçambic (RM) com a mitjà propagandístic de l'Estat i no hi havia possibilitat legal de crear noves emissores privades (...). Durant aquests anys, amb el suport d'UNICEF, es va crear el Gabinet de Comunicació Social (GCS) que gestionava Centres d'Escolta Col·lectiva en algunes localitats on els mateixos membres de la comunitat produïen continguts locals que eren emesos amb sistemes molt rudimentaris i funcionaven a manera de corresponsalies per a RM". Malgrat que foren destruïts "abans que la guerra civil acabara l'any 1992" (Marín, 2013). També UNICEF va crear l'any 1984 a Xai-Xai, província de Gaza, la primera emissora de ràdio comunitària.

L'any 1991 arriba a Llei Premsa que suposa l'inici del mercat periodístic i mediàtic a Moçambic. Així que d'esta manera comencen a aparèixer nou mitjans de comunicació, privats i comunitaris. El CGS es convertix en ICS (Institut de Comunicació Social) que "va impulsar una xarxa de ràdios comunitàries de la seua propietat i va estendre el senyal dels canals estatals". La implantació d'estes emissores a tot el país està molt arrelada a l'estratègia que idearen el Govern, les institucions internacionals i l'església catòlica (Marín, 2013).

A Moçambic es poden diferenciar entre dos tipus de ràdios comunitàries: les que són propietat del Govern, gestionades des de l'ICS, i les gestionades per agrupacions socials no governamentals i també organitzacions religioses, algunes d'estes estan associades en el *Fórum Nacional das Rádios Comunitárias* (FORCOM).

Segons l'*Instituto Nacional de Estatística* de Moçambic en un informe sobre la cultura que va publicar sobre l'any 2016, "les ràdios comunitàries representen el 68,6% de les emissores de ràdio del país, seguit de les privades amb un 17,8% i les públiques amb un 13,6%". Pel que fa als continguts, destaca este informe que, tant en les ràdios públiques com les comunitàries, el principal contingut, per este ordre, són la música moçambiquesa i els informatius, en canvi en el cas de les privades la religió es trobava en una segona posició l'any 2016 i en els dos anys anteriors va estar en primera posició.

Quadro 5.1 Distribuição percentual das horas de emissões radiofônica por estatuto segundo tipo de programa Moçambique, 2014-2016

Tipos de Programa	Rádios Públicas			Rádios Privadas			Rádios Comunitarias		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
N	124 549	124 549	107 515	119 278	115 819	119 368	219 235	224 734	235 349
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Programa da criança	4,2	4,2	3,7	2,5	2,4	2,0	4,2	4,1	5,3
Música variada	9,0	9,0	8,6	8,3	12,3	9,6	8,1	8,2	8,1
Música africana	10,2	10,2	9,8	5,4	7,0	8,9	7,8	7,3	7,6
Música moçambicana	21,7	21,7	21,8	11,6	9,3	14,6	17,2	18,1	16,7
Recreativo	6,8	6,8	5,9	8,2	7,8	6,9	8,0	6,7	7,7
Educativo	6,3	6,3	6,3	9,4	7,4	5,8	8,9	7,8	8,6
Noticiários	17,1	17,1	19,7	5,2	5,7	10,1	14,1	15,2	13,6
Publicidade	9,0	9,0	7,6	3,1	6,0	8,6	4,9	5,1	5,3
Cultural	5,1	5,1	5,4	7,5	5,0	5,0	5,5	5,4	5,3
Programa da mulher	2,4	2,4	2,9	3,9	3,4	2,6	3,3	3,2	4,3
Religioso	1,5	1,5	1,7	17,8	20,3	11,3	3,8	4,1	3,7
Desportivo	3,6	3,6	4,1	5,4	3,8	3,4	4,3	3,9	4,2
Divulgação Científica	1,3	1,3	1,3	2,5	2,3	2,3	1,9	2,6	1,8
Outros	1,7	1,7	1,1	9,2	7,4	8,9	8,0	8,2	7,7

Fonte: INE, Estatísticas Correntes, 2014-2016

Figura 11. Taula sobre la distribució percentual de les hores d'emissió.

Font: *Instituto Nacional de Estatística* de Moçambic

En un informe sobre Kamaxakeni publicat l'any 2013, amb dades de l'any 2007, sobre la possessió de béns com televisió, telefonia, ordinador... posa en relleu que vora el 70% de la població disposa d'una ràdio, unes dades molt similars a les de la província. Cal dir que estes dades han pogut variar molt respecte de l'actualitat, ja que fins a l'any 2014 el país va tindre un gran desenvolupament, principalment, en termes macroeconòmics i els últims anys arran de la crisi del deute amb la davallada del PBI i devaluació de la moneda, la situació ha canviat molt, cosa que ha afectat molt a les classes baixes.

Quadro 3.2 - Agregados Familiares que Possuem Bens Duráveis, no Distrito e Total da Província - 2007

Bens Duráveis	Distrito		Província	
	Número	%	Número	%
Rádio	28,669	69.2	151,397	69.3
Televisão	26,078	62.9	137,961	63.1
Telefone	1,246	3.0	13,797	6.3
Computador	2,534	6.1	25,616	11.7
Carro	3,104	7.5	32,144	14.7
Motorizada	510	1.2	2,730	1.2
Bicicleta	1,982	4.8	12,678	5.8
Nenhum	9,626	23.2	48,862	22.4
Número total agregados familiares	41,443	..	218,524	..

Fonte: INE – III Recenseamento Geral da População e Habitação 2007

Figura 12. Taula sobre les possessions familiars de béns durables en el districte de KaMaxakeni i en la província l'any 2007.

Font: *Instituto Nacional de Estatística* de Moçambic

En l'actualitat, la ràdio també es pot escoltar a través del telèfon mòbil per FM o per Internet. Les dades de l'estudi que es mencionava anteriorment destacava que només el 3% de la població disposava d'un telèfon mòbil, en deu anys la situació ha canviat molt, almenys en l'entorn de la ràdio, quasi tots els membres de la ràdio disposavem d'un telèfon mòbil molt senzill on es pot escoltar per FM o un d'intelligent

on es pot escoltar tant per FM com per internet. En este últim cas, degut a les dificultats econòmiques en les quals es trobem la majoria dels veïns el consum d'internet no és molt gran, tot i això la majoria d'ells tenen Facebook i Whatsapp.

4. L'experiència en Moçambic

L'estada en Maputo va ser entre l'11 de setembre i el 29 de novembre de 2017. Durant les primeres setmanes, el principal objectiu era conèixer la realitat del barri, les contraparts d'ESF, KUTENGA i COMSOL, el funcionament de Rádio Maxaquene i especialment en el programa *Sextas Ambientais* en el qual es va participar en tots els àmbits de la producció des del principi. Periòdicament, es va assistir en les diferents reunions de coordinació o de tot l'equip de ràdio, així com de l'equip d'ESF a Maputo.



Figura 13. Barri de Maxaquene B

Pel que fa a la qüestió lingüística, la llengua vehicular de la ràdio és el portugués, a poc a poc es va anar dominant i coneixent més en profunditat. Cal dir que Álvaro Garcia, el coordinador de la ràdio, parla castellà, català i portugués; Elena Erkiaga, coordinadora d'ESF també parla castellà i portugués; Isildo Nhantumbo, tècnic d'ESF, parla castellà, portugués i diverses llengües locals moçambiqueses i la resta de l'equip de la ràdio com d'ESF parlen tots portugués i una o diverses llengües locals. De manera que la comunicació, tot i les dificultats, que sempre van estar, es van anar superant.

4.1. Equipament tècnic i organització

Els estudis de Rádio Maxaquene estan situats a les golfes de l'Escola Secundaria Noroeste II en el barri Maxaquene A. Es dividixen en quatre parts: la redacció, una sala que hi ha entre el locutori i la redacció, el locutori i la cuina.

La redacció és el lloc on es troben l'equip de reporters, que elaboren les notícies, i on es produïxen alguns programes i també és on tenen lloc les formacions o les reunions de l'equip de la ràdio. Per a poder escriure les notícies i produir els diferents programes es disposen de diferents ordinadors portàtils. Per a realització de les entrevistes fora de l'estudi de ràdio tenen dos gravadores portàtils. Al costat de la redacció hi ha una sala que té usos diversos: locució, muntatge de programes, reunions, etc. i és on es troba l'ordinador que s'encarrega de l'emissió en línia.

El locutori de la ràdio i el control es troben en la mateixa sala. La mateixa persona que controla la taula de so i l'ordinador, que s'encarrega dels llançaments dels àudios, pot locutar, per tant es pot fer el que s'anomena autocontrol. Per una altra banda, també hi ha dos micròfons des d'on es pot parlar. L'estudi té dos auriculars per a poder monitorar el so, normalment els utilitza la persona que es troba al control, ja que necessita saber que és el que està sonant i amb quins nivells, i una de les persones que es troba davant d'un dels altres micròfons. La taula de so és l'habitual dels concerts en directe, no és una taula de ràdio. Per a evitar que els aparells s'espantien per la calor, esta sala està climatitzada amb un aparell d'aire condicionat. Hi ha una altra sala on està la cuina separada d'estes tres on també es produïxen alguns programes i es tenen lloc algunes reunions.

Per a fer la ràdio al carrer, disposa d'un equip de so amb dos micròfons sense fils, un altaveu i una taula de so.

4.2. Perfils

Rádio Maxaquene es coordina a través d'un equip on trobem persones de cadascun dels departaments de la ràdio, en alguns casos són les mateixes, i en cadascun d'estos espais hi ha una persona o diverses depenent de la complexitat de la tasca a desenvolupar. L'equip coordinador està format per 6. Els departaments són: tècnic, redacció, Plataforma, emissió, administració i xarxes socials, relacions institucionals, a més de la secció de programes: *Sextas Ambientaris*, *Diálogo Seguro*, *Tempo da Juventude*, *Informa-te Cidadão*, *Radio na Rua* i *Ntxuva*. Entre totes les persones involucrades en la ràdio trobem quasi 20 persones.

A continuació es detallen les funcions de cadascun dels departaments:

Tècnic

L'equip tècnic s'encarrega de revisar tot el que afecta els aparells: taules de so, microfonia, aire condicionat, ordinadors, emissió en línia i emissió en FM. També s'encarregaven de la postproducció d'alguns programes mitjançant d'editors d'àudio, en este àmbit no hi havia quasi formació en conceptes tan necessaris com saturació, normalització, dinàmica, etc. per això es van desenvolupar alguns tallers per treballar alguns d'estos conceptes. El cap de tècnic de la ràdio sí que té més formació sobre el funcionament de l'antena d'FM, emissió en línia o la taula de so, en este últim cas, és ell qui s'encarrega d'explicar a alguns dels locutors que han d'operar amb ella en els programes en directe.

Redacció

Els reporters elaboren les notícies que després s'emetran en l'informatiu que hauria de tindre lloc de dilluns a divendres a les dotze del migdia. Setmanalment es produïx el *Bloco Noticioso*, és a dir, un informatiu setmanal amb les notícies més destacades. Este no és en directe, com els diaris, sinó que es munta amb un editor d'àudio, i a més podrà ser escoltat en podcast. Les fonts d'informació poden ser diverses: el que s'observa en el carrer, el que es llig en el periòdic, el que arriba a través dels correus electrònics, etc. S'han format en diferents cursos que Rádio Maxaquene ha organitzat sobre escriptura de notícies des de l'inici.



Figura 14. Reporters elaborant notícies

Plataforma

La plataforma pel desenvolupament de Maxaquene A, que com s'explica en el punt 3.1, està formada per diferents associacions del barri, també està implicada en el funcionament intern de la ràdio a través d'una persona que també participa en altres departaments com programes o emissió.

Emissió

Les persones responsables de l'emissió administren la graella en el cas d'aquells programes que són muntats i cal programar-los com per exemple *Sextas Ambientais* o *Tempo da Juventude* a una hora determinada. Hi havia un acord que el programa havia de ser entregat el dia d'abans d'emissió, tot i que no sempre es complia.

Administració i xarxes socials

Les qüestions administratives, les xarxes socials i la pàgina web són habitualment coordinades pel mateix departament. La principal xarxa social és Facebook. Twitter està pràcticament inactiva. Este equip també s'encarrega de pujar els podcasts a la plataforma de Soundcloud. Ells solen escriure les mateixes publicacions que es poden llegir a les xarxes socials de les notícies que es publiquen a la web o dels podcasts. En el cas d'algun programa molt concret i per a un públic molt reduït, algun dels locutors té un grup de Whatsapp on avança certs continguts. Ningú de l'equip ha rebut una formació específica sobre la utilització de les xarxes.

En diferents punts del treball s'ha parlat sobre el podcast, Raúl Terol recull una sèrie de definicions diferents en la seua tesi, com per exemple està de Blanco: "un arxiu d'àudio digital, normalment en format MP3, que qualsevol persona pot crear per a la seua col·locació en la web, quedant així accessible a tot el públic. És un format que permet la sindicació d'arxius de so, amb un sistema RSS, que admet la seua subscripció i descàrrega de forma automàtica i periòdica. El terme sindicació significa que no és necessari visitar una altra pàgina web individualment per a escoltar el missatge, ja que la descàrrega es realitza directament a l'ordinador".

Relació institucionals

A l'hora de realitzar programes des d'institucions públiques o de congressos acadèmics, hi ha un equip que s'encarrega de gestionar les relacions amb diferents entitats. A més, també s'establixen col·laboracions amb entitats públiques o organitzacions com per exemple amb l'associació de juristes per a la realització d'una sèrie d'entrevistes on abordar diferents temes com la llibertat d'expressió o amb la Direcció de justícia que s'encarrega de l'accés a la justícia gratuïta es va realitzar una entrevista sobre este tema.



Figura 15. Entrevista sobre l'accés a la justícia gratuïta

4.3. Programes

La programació de Rádio Maxaquene està estructurada en tres blocs: de les sis del matí a les deu, el següent fins a les dos del migdia i l'últim fins a les cinc de la vesprada. Per cadascun d'estos blocs hi ha un presentador que s'encarrega de presentar la música, de donar pas als respectius programes o a l'informatiu de les dotze del migdia, i en alguns casos també té un col·laborador que parla sobre un tema concret; com per exemple alimentació saludable o la persona que ho feia per documentar-se no tenia cap tipus de procediment rigorós, consultava per internet, sense contrastar les informacions i les contava a través dels micròfons.

A més dels informatius coordinats per la redacció i d'estos tres blocs, la programació de Rádio Maxaquene està conformada per sis programes. Per exemple, *Tempo da Juventude* que tracta sobre els temes que atenyen a la joventut com l'accés al treball, cens electoral, transport públic o participació política. Este programa es produïx en col·laboració amb el Parlamento Juvenil de Moçambique, és una plataforma que busca la participació i reflexió de la joventut.

Un altre dels programes amb més recorregut és *Radio na Rua*, ràdio al carrer, setmanalment té lloc en un *quarteirao* diferent. En col·laboració amb la secretaria del barri es realitza un programa on es debat sobre el que incumbix a la societat, com per exemple els casaments prematurs. Són sempre en Xangana, la llengua local més parlada a Maputo. De vegades, s'organitza també en col·laboració amb altres organitzacions que necessita este servei en alguna de les seues activitats en qualsevol districte de la ciutat.

El format del programa no és l'habitual a la dels altres de la graella, és més semblant a un micròfon obert on dos moderadors proposen alguns temes i el públic opina. Entre les persones que realitzen i preparen *Radio na Rua*, l'opinió generalitzada era que calia millorar el format del debat i no convertir-se amb una successió d'opinions sobre les situacions familiars sense aportar res al debat.



Font 16. Ràdio al carrer

Entre el mes de setembre i novembre de 2017 es van retransmetre per la ràdio un congrés de l'Institut Estudis Socials i Econòmics (IESE) de Moçambic i el Seminari sobre el Patrimoni Cultural Suburbà de Maputo organitzat per l'associació IVERCA de turisme, cultura i medi ambient amb el suport de la Unió Europea i la cooperació francesa. En una retransmissió d'estes característiques, al principi de la conferència es recorda als oients que estan escoltant i s'introduïx al tema que es tractarà a continuació i al final es resumix els temes principals que s'han abordat.

Sextas Ambientais

El programa *Sextas Ambientais*, divendres ambientals, naix de la col·laboració entre Ràdio Maxaquene, ESF i KUTENGA, la contrapart en este projecte; amb l'objectiu de sensibilitzar sobre el canvi climàtic, gestió de residus sòlids urbans, la contaminació d'aigües, entre altres temes. Abans de l'arribada, mitjans de setembre, s'havien realitzat sis programes i des d'aleshores es van produir huit programes amb formats i duracions diferents que es descriuen a continuació:

[Programa 7](#): es va fer una introducció sobre que és la contaminació sonora i després es va entrevistar al cap de policia del barri que va parlar sobre com afecta les persones. El guió i les entrevistes ja s'havien realitzat anteriorment a l'arribada, així que només es va fer la postproducció i el muntatge.

[Programa 8](#): la cooperativa Tumbuluku, especialitzada en educació ambiental, va realitzar un dissabte una jornada de neteja de platges, *Operação Caco*. L'equip de *Sextas Ambientais* es van desplaçar fins allí per a parlar amb els protagonistes. A

partir dels diferents testimonis i entrevistes que es van enregistrar va eixir un reportatge sobre esta acció.



Figura 17. Una de les entrevistes realitzades durant l'*Operação Caco*

Programa 9: es va parlar de la contaminació d'aigües. El guió d'este programa estava avançat abans de l'arribada, es va canviar l'estil per donar-li més dinamisme. Es va entrevistar a Carlos Serra de la cooperativa Tumbuluku i participaren diversos veïns del barri donant la seua opinió.

Programa 10: davant les dificultats per a poder fer programes nous, en esta ocasió es va decidir fer un resum dels primers cinc programes.

Programa 11: es va tractar sobre el que és la recollida primària de residus sòlids urbans (evolució històrica, participació ciutadana, horaris) amb un representant d'AMMEPS, una associació que unix a diferents microempreses que treballen en l'àmbit de la gestió dels residus. En la segona part es parla dels clubs ambientals, grups d'educació ambiental, amb Carlos Serra de Tumbuluku.



Figura 18. Entrevista amb el representant AMMEPS

Programa 12: es va entrevistar a Carlos Serra de Tumbuluku per analitzar quina és la situació de l'educació ambiental a Moçambic. Després es va entrevistar a Isildo

Nhantumbo, tècnic d'ESF, per a parlar de la col·locació d'uns dipòsits de separació de deixalles en els barris de Polana Caniço A i Maxaquene C.



Figura 19. Entrevista amb Isildo Nhantumbo

[Programa 13](#): es va realitzar un reportatge sobre la recollida selectiva de residus a través de diferents veus dels treballadors de KUTENGA, contrapart d'ESF. Sorgix amb este programa dos noves seccions, esdeveniments i notícies, per a poder completar amb més contingut i així poder fer programes de 30 minuts, l'acord que hi havia en la ràdio. Es van escriure diverses notícies a partir de diferents informacions aparegudes en mitjans i una informació pròpia sobre com havia afectat la pluja als veïns.



Figura 20. Un operador de KUTENGA entrevistat per a Sextas Ambientais

Programa 14: novament es va tornar a entrevistar a Carlos Serra, en este cas per a parlar d'una altra iniciativa sobre educació ambiental, *Let's do it*. El programa es va completar amb notícies i esdeveniments.



Figura 21. Entrevista amb Carlos Serra

Els canvis, millores i propostes que es van produir en este programa foren continus. Per exemple, el format es va alterar contínuament des de programes monogràfics a d'altres que tractaven diferents temes amb duracions diferents.

Amb l'objectiu de donar-li més dinamisme al programa es va intentar no repetir de la mateixa manera el contingut de la introducció del programa i els temes que anaven a ser tractats en l'entrevista o en el reportatge. En la introducció s'intentava fer xicotetes modificacions respecte del programa anterior per no paréixer monòton.

Un dels principals problemes que hi havia era trobar persones a les quals poder entrevistar per a poder parlar sobre alguns temes que necessitaven especialització com per exemple el canvi climàtic o la contaminació d'aigües. Per això, que en moltes ocasions es va haver-hi de recórrer a Carlos Serra. També cal dir que en este sentit, calia més iniciativa part de qui s'encarregava de fer la producció del programa.

Amb la idea donar-li com una banda sonora que acompanyara a tots els programes i llevar-li el to més informatiu que va tenir en l'etapa anterior, es va canviar la sintonia per la música "Ndiza" de Zahara i per acompanyar els diferents reportatges es va elegir algunes músiques per donar-li una unitat sonora, per exemple temes de Cesária Évora, Jimmy Duldú o José Mucavele.

Un dels punts més febles del programa era l'equip. La persona que l'havia de dirigir s'havia vist obligat per diverses circumstàncies a realitzar-lo i tenia dificultats per a

trobar informació a través de buscadors i tampoc tenia molta iniciativa a l'hora de proposar temes. A mitjans de setembre, es va incorporar una altra persona que feia només les locucions, malgrat les dificultats, no ho havia fet mai, tenia interès i va anar millorant en cadascuna de les edicions.

4.4. Postproducció d'àudio

Després de l'observació de com es realitzava la postproducció i escoltar diferents programes de la ràdio, es va proposar la realització de diferents tallers a les persones que s'encarreguen d'esta part, ja que alguns dels conceptes bàsics perquè un programa pugui ser escoltat amb una mínima qualitat no estaven clars.

Es va proposar canviar de programa i utilitzar un de llicència lliure, Audacity. Així que durant quatre dies van conèixer el programa i van treballar diversos conceptes claus en la postproducció del so com la normalització, equalització, dinàmica, saturació, i també es va parlar dels arxius d'àudio més utilitzats com el WAV o MP3.



Figura 22. Taller d'Audacity

4.5. Gestió de les xarxes socials

Facebook és la xarxa principal per a Ràdio Maxaquene, com s'explica en el punt 4.2. El Twitter està inactiu. Whatsapp és utilitzat per algun dels locutors per a parlar dels continguts del seu programa. En este punt, tot i no ser una xarxa social com les altres, es parlarà de Soundcloud, on es penjen els podcasts.

Facebook

Per a Álvaro García, coordinador de la ràdio, considera que la ràdio sempre serà molt més important que les xarxes socials, ja que és el mitjà de comunicació més popular a tot el món per molt que estiguem en l'era d'internet. Si posem per exemple

el cas de Moçambic on la penetració digital és molt baixa, la població és molt dispersa i allunyada dels nuclis urbans, llevat del cas de Maputo i algunes ciutats pròximes com Matola, un mitjà que no necessita grans recursos com és la ràdio pot ser molt eficaç (García, 2018).

Tot i esta penetració tan baixa, una ràdio que està començant com és Ràdio Maxaquene Facebook pot servir per a donar-se conèixer d'una manera més ràpida a algunes de les persones que sí que tenen telèfons intel·ligents o ordinadors. Tot i que s'ha de tindre en compte, com explicava García en un conversa mantinguda per a parlar sobre la ràdio comunitària a Maputo, que l'ús més popular del Facebook a Moçambic, com a qualsevol part del món, és com un entreteniment, no és el d'informar-se. Per exemple, quan publiquen un programa pot tindre molts m'agrada o haver arribat a molta gent i després no tindre quasi escoltes.

En Facebook es publiquen notícies del web i també només per a esta xarxa, es publiquen els podcasts i s'anuncien esdeveniments. Pel que fa a la forma de les publicacions, només hi ha una directriu i està referida a l'informatiu setmanal, en la publicació s'inclouran els titulars dels temes tractats. La resta de les publicacions són cadascuna d'una forma.

Davant d'esta situació, es va decidir proposar, entre les persones responsables de cada programa i dels informatius, unes línies estratègiques des de les quals millorar el contingut la publicació per a fer-les més atractives i així atraure més oients i lectors.



Figura 23. Pàgina de Facebook de Rádio Maxaquene en juny de 2018

Soundcloud

Rádio Maxaquene utilitza la plataforma Soundcloud per a publicar els podcasts, tot i que principalment està dirigida per a música i no per ràdio o podcasts. ESF paga una vegada a l'any la subscripció per a poder tindre este espai actiu. La persona que puja els programes sol ser habitualment la mateixa que després ho publicarà en Facebook, com s'explicava anteriorment.

En cada programa sol posar el nom d'este, de vegades inclou el nom de la plataforma en línia en la qual s'ha convertit a MP3, i el número de l'edició. En pocs programes es destaca quin és el contingut principal en el nom i en la descripció tampoc es resumix quins són els continguts tractats. Pel que fa a la fotografia no hi ha estil únic, algunes vegades està relacionat amb el tema principal del programa i altres és el logotip de la ràdio o una imatge amb text.

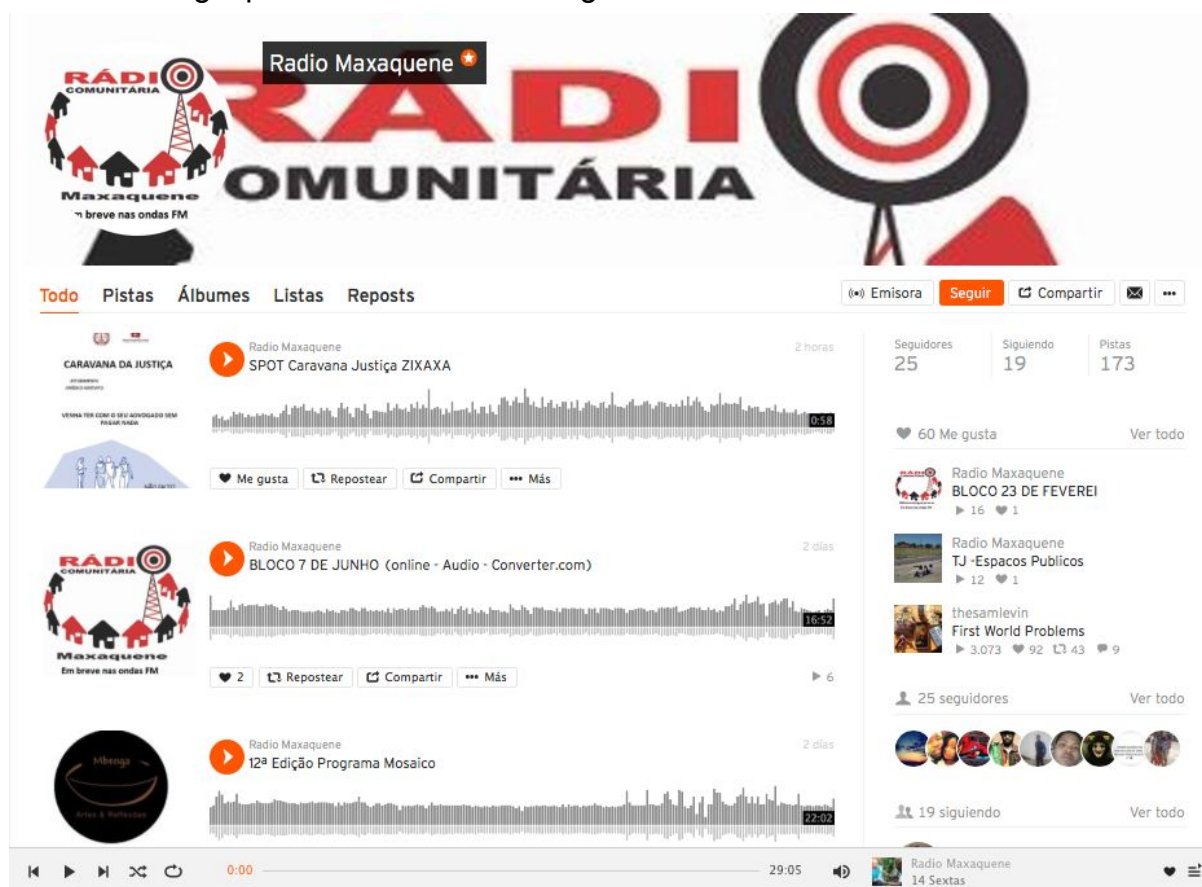


Figura 24. Canal de Soundcloud de Rádio Maxaquene

5. Propostes de millora

A partir de l'observació diària i de les conversacions amb les diferents persones implicades en la ràdio es van prendre algunes decisions per millorar, altres van quedar aparaulades per dur-les a terme a terme a poc a poc i per últim altres són reflexions

a posteriori i observades amb la distància. Tota esta informació es troba en els següents punts.

5.1. Equip

Les diferents persones involucrades en la ràdio no han d'estar necessàriament formades en l'àmbit periodístic, tot i que això no vol dir que estes persones hagen de fer un treball el més rigorós possible, consultant a fonts fiables i contrastant les informacions. A l'hora d'abordar certs temes amb complexitat s'ha de valorar perquè entrevistar a unes persones o unes altres, des de quina posició ho fan o si tenen la formació suficient per a tractar correctament eixe contingut o en el cas que s'estiga citant una informació o s'afirma alguna qüestió en concret ha d'estar contrastada per diverses fonts.

És important que l'equip tinga interès en els temes que afecten la comunitat, ja que resultarà molt més fàcil elaborar un contingut si es senten motivats per l'afer que tracten. També és clau que hi haja voluntat de fer reflexionar al veïnat, s'han de sentir interpel·lats pels temes tractats, ja que generà un interès per la seua part i voldran participar d'este.

També es necessita que l'equip tinga voluntat creativa, és fonamental que els continguts siguen atractius i amb la màxima qualitat possible, així potser és més fàcil arribar al públic i que este ho compartisca amb els seus coneguts.

5.2. Material

Les qüestions tècniques i els aparells que s'utilitzen són imprescindibles per a la producció i tindre coneixements sobre els mateixos és important per a l'escolta. Tot i que és més important el que es referix en el punt anterior sobre l'equip i la producció continguts, per molt que hi haja una alta qualitat sonora el que de veritat importa és que este contingut siga de qualitat i creatiu, per això la principal formació de l'equip ha d'incidir en la creació i producció de contingut.

Amb l'equip tècnic del qual disposa Rádio Maxaquene, en l'actualitat es poden realitzar continguts amb una mínima qualitat que pot servir per a desenvolupar el treball durant un temps fins que este estiga consolidat i després si sorgix la possibilitat passar a uns mitjans més professionalitzats.

Potser es podria potenciar més la possibilitat de la utilització de gravació de missatges de veu de Whatsapp o la utilització de les gravadores dels telèfons mòbils, ja que amb una mínima formació sobre com col·locar el telèfon i en quins

espais amb unes condicions determinades la qualitat obtinguda és alta sense haver d'utilitzar unes gravadores que tenen un cost molt gran.

5.3. Administració de les xarxes socials

5.4. Una ràdio 3.0

Malgrat com explica el coordinador de Ràdio Maxaquene, Álvaro Garcia, la penetració digital és molt baixa a Moçambic i la principal força de la ràdio ha d'estar en l'FM. Mitjançant les xarxes socials es pot mantenir la connexió amb els oients en tot moment i ells poden escoltar un contingut en un determinat moment quan volen i les vegades que volen, sense estar pendent de les hores d'emissió en directe per FM. D'esta manera hi ha una ruptura espaciotemporal sense perdre aquells valors pel que sempre havia destacat la ràdio tradicional: immediatesa, proximitat i ubiqüitat, esta forma de fer ràdio es denomina: Ràdio 3.0 (Terol, 2016). Estes tecnologies cal tenir en compte que són habitualment molt fàcils d'utilitzar i tenen un cost econòmic molt baix.

5.5. La gestió

El que es publica en xarxes ha de ser complementari al que es conta per la ràdio i a l'inrevés, no poden estar desconnectades.

Les xarxes socials no només han de servir com a font de visites i oients directes als continguts. Una de les seues funcions principals és la de crear comunitat, ja que és important que els seguidors siguen fidels al seu contingut i partícips, açò diu molt de la qualitat del contingut que s'ha generat, ja que s'ha despertat un interès, un seguidor fidel.

Per una altra banda, també és important que l'activitat generada en xarxes no haja de passar sempre per este filtre i els seguidors vagen directament on han vist una informació interessant abans, perquè volen conèixer més sobre altres temes de la mateixa qualitat. No sempre estaran actives les mateixes finestres, en l'actualitat Facebook és la més important, i és molt recomanable diversificar l'arribada d'oients.

Pel que fa a l'elaboració del contingut que es publica xarxes ha de ser elaborat, principalment pels responsables de contingut de cadascun dels programes, ja que són qui coneixen en profunditat el tema que tracten i tenen la possibilitat de condensar-ho en poques paraules. A continuació, esta informació serà transmesa a la persona encarregada de la gestió de les xarxes socials que realitzarà, si és necessari, les modificacions pertinents i finalment ho publicarà.

Facebook

Com s'explicava en el punt 4.5, entre els responsables dels programes i la persona que coordina els informatius es van definir unes línies estratègiques per a millorar les publicacions de Facebook. A partir de diferents reunions, que incloïa una part de formació, es van prendre els següents acords:

La visualització de la pàgina:

- La imatge del perfil hauria d'incloure el logotip sencer.
- La imatge de portada ha de ser diferent de la del perfil i serà canviada cada mes. Tractarà sobre un tema diferent que es relacionarà amb el contingut d'algun dels programes.
- La primera de les publicacions serà fixa i convidarà a visitar la pàgina web i escoltar la ràdio.

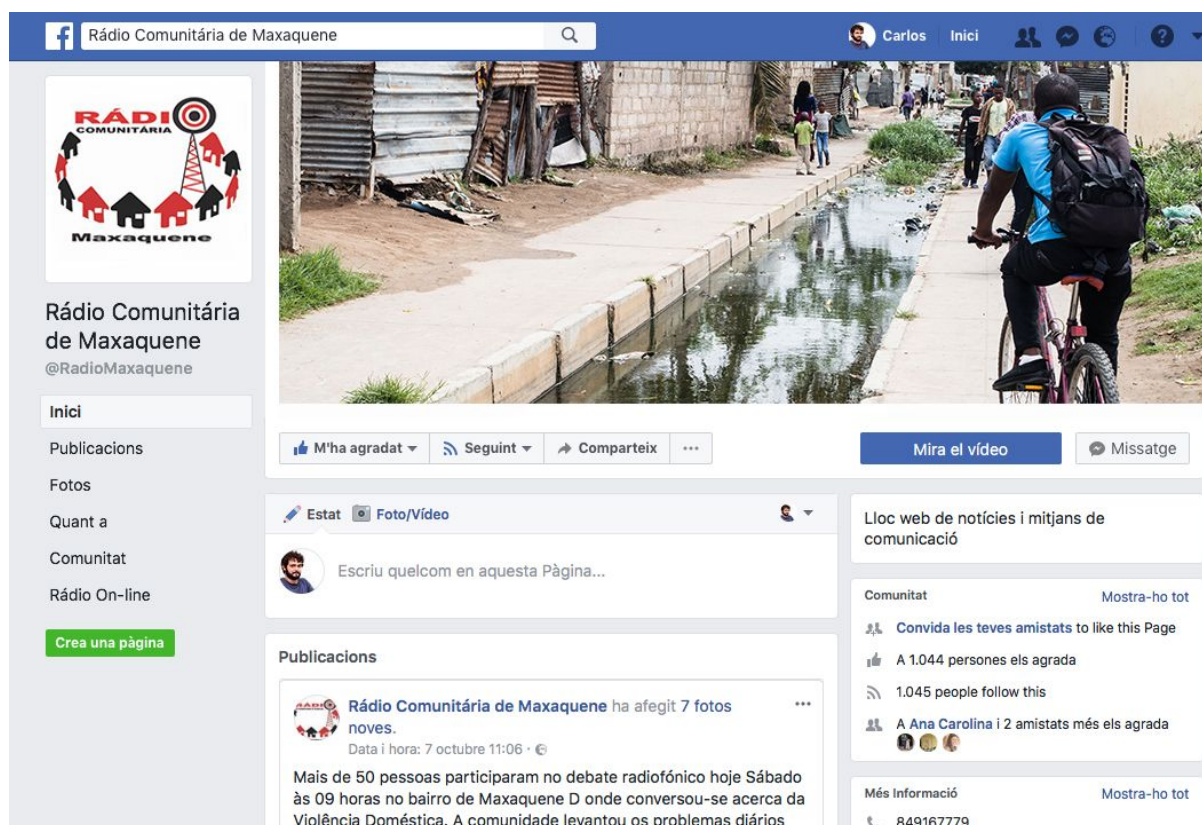


Figura 25. Proposta visual de la pàgina de Facebook

La visualització del contingut:

Algunes qüestions a tenir en compte:

- S'ha de ser conscient que Facebook definix les regles de com publicar i cal adaptar-se si hi ha canvis.
- Totes aquelles publicacions que depenen d'una altra plataforma com la pàgina web de la ràdio o la plataforma dels podcasts on es pot modificar

algun element com la fotografia o el text es farà des de la mateixa i no des de Facebook. Per exemple, en els titulars que es creen automàticament quan es compartix un enllaç

- Es prioritzarà el contingut audiovisual i sempre s'acompanyarà de text. S'evitarà les publicacions amb només text.
- Les publicacions sempre seran diferents, siga en el text o fotografia, excepte en alguns casos molts concrets.

Sobre el text de les publicacions:

- El nombre de paraules que es visualitzen en una publicació depén del dispositiu i també d'on i com es compartix. A partir d'analitzar diferents publicacions en ordinadors i telèfon mòbils amb diferents tipus de contingut (imatges, enllaç o vídeo), s'acorda que les publicacions no haurien de tindre un màxim de 7 línies i entre totes les paraules no podem haver-hi més de 35, a més que les primeres 15 paraules són les més importants.
- Pel que fa als titulars en els enllaços, hi ha dos tipus de publicacions: carrusel i amb una imatge. En el primer cas es poden utilitzar fins a 25 caràcters i en el segon fins a 40. Cal tenir en compte que en el primer es pot editar el titular i en l'últim no sempre, així que des de la mateixa plataforma on s'allotgen els podcasts els titulars han de tindre este nombre de caràcters.
- No s'utilitzaran emoticones.
- Les publicacions referides a programes utilitzaran etiquetes.

Sobre les imatges i els enllaços:

- Cada fotografia pot tindre la seua descripció.
- Es recomana que les publicacions tinguen entre 1 i 4 fotografies.
- La primera foto és generalment la més gran i per tant més important, la resta són secundàries.
- S'evitarà publicar imatges amb molt de text. Es pot oferir un enllaç on poder consultar la informació amb millor qualitat.
- Quan es compartix un enllaç i no apareix la imatge corresponent o bé no és la correcta, es modificarà si Facebook ho permet. Si no és possible, la publicació serà amb una fotografia amb el text i l'enllaç.
- Les proporcions a tenir en compte en la imatge d'un enllaç, quan es pot modificar, són 1200 px per 628 px. En el carrusel de fotos la proporció ha de ser de 1080 px per 1080 px.

Sobre els vídeos:

- Facebook recomana que el principal contingut que es veu en un vídeo ha d'ocórrer entre els tres primers segons i els deu.

- Quan es pot decidir és important enquadrar bé la imatge definint quins són els plans, ja que allò que ocupe més espai en la pantalla és el que cridarà més l'atenció.
- Habitualment en el contingut que es veu en Facebook no s'escolta audio, per això es recomanable utilitzar textos molt senzills que resumixen la informació en poques paraules.

El tipus de publicacions:

- D'acord amb l'autoria:

En la pàgina de Facebook de Rádio Maxaquene es publica contingut propi o extern que puga ser d'interés per als seguidors de la pàgina. En referència a este últim cas és important destacar a qui es referix etiquetant-lo en la publicació, si és possible.

- Segons del que estem parlant, si ja ha passat o no:

Quan es publica un contingut hem de tindre compte quan serà vist pels seguidors de Facebook, ja que no sempre es mostra el fet últim que ha sigut publicat.

Si és una informació o un esdeveniment que passarà en un futur hem de tindre en compte quant de temps queda perquè puga esdevenir, per exemple si queden poques hores perquè el publicat deixe de tindre interés.

Si està passant en el mateix moment, s'ha de tindre en compte quina perdurabilitat té eixa informació i si quan puga ser vist unes hores després eixa informació continua tenint interés o bé convé publicar-la com una informació que ja ha passat.

En el cas que ja haja passat esta informació pot tindre més recorregut que en els dos casos anteriors, si no estem davant d'una informació que al cap de poques hores pot ser modificada.

- Segons el tipus contingut:

Rádio Maxaquene genera diferents tipus de continguts, a més de l'emissió en línia. Publiquen notícies escrites en la web i en Facebook, també es poden escoltar els podcasts que s'han publicat en la plataforma que els allotja. Cada tipus de contingut s'ha de diferenciar de la resta en les publicacions per facilitar-li-ho als seguidors, a un colp d'ull han de poder identificar de quin tipus es tracta:

- Notícies:
 - Publicació en la pàgina web de la ràdio:
 - El titular ha de resumir en poques paraules la informació de la notícia que podrem consultar en la pàgina web.
 - Si hi ha un titular i text en la publicació, no han de ser els mateixos, sinó complementaris.
 - La fotografia ha d'estar relacionada amb la informació.

- L'enllaç a la informació no ha d'aparèixer.
- Si no hi ha possibilitat que la imatge no aparega en la previsualització acompanyada del titular. S'obviarà esta possibilitat, la publicació es farà amb la fotografia, el titular i l'enllaç, el més xicotet possible.
- Publicació en el Facebook:
 - El text ha d'estar encapçalat per un titular.
 - Estes publicacions poden tindre un poc més de 7 línies, el màxim recomanat en la resta de publicacions. La informació principal ha d'estar en el primer paràgraf.
 - En esta publicació es poden publicar entre 1 i 4 fotos.
- Podcasts:

En el punt següent sobre la plataforma dels podcasts es donaran alguns detalls més a l'hora de publicar, ja que per a la seua visualització en Facebook, una part del contingut depén en gran mesura d'esta. Podem diferenciar entre dos tipus de continguts:

- Bloco Noticioso: és l'informatiu setmanal que es pot escoltar en format de podcast. El titular ha d'incloure "Bloco noticioso" i la respectiva edició s'acompanya d'un titular amb la informació principal. En el text de la publicació es donarà més detalls de la resta de les informacions.
- Programes: com s'explicava anteriorment, les publicacions de cada programa s'acompanyaran de l'etiqueta del programa en el text i d'un resum dels temes tractats i el titular destacarà el contingut principal d'este.

- Esdeveniments:

Rádio Maxaquene organitza setmanalment en un *quarteirao* diferent una nova edició de *radio na rua*, ràdio al carrer, que com s'explica en el punt 4.3 s'organitza a partir de la col·laboració amb la secretaria del barri i el cap del *quarteirao* corresponent que és qui s'encarrega de la difusió de l'acte, també es pot complementar amb la difusió a les xarxes socials i així poder arribar a altres públics o altres *quarteiraos*. També es dóna difusió d'esdeveniments d'altres organitzacions com ESF o d'organismes internacionals com l'agència de l'ONU per a l'habitatge. En ambdós casos anteriors cal tenir en compte quan tindran lloc els esdeveniments per a publicar amb l'antelació suficient perquè el públic interessat puga anar.

Quan són retransmesos congressos o jornades en directe també s'ha d'anunciar en xarxes socials. Per una banda, uns dies abans anunciar-ho perquè el públic que

puga estar interessat estiga informat. I per una altra banda, cada dia que tinga lloc quan comence també s'ha d'anunciar per donar detalls més en concret i per mantenir informats d'una programació especial durant gran part de la jornada. En este tipus de publicacions s'ha de donar la informació el més detallada possible sobre els horaris i els dies que tindrà lloc perquè la gent que ho estiga consultant no tinga confusió.

- Autopromoció:

A més del contingut de notícies publicades en la web o dels podcasts, periòdicament s'ha de recordar com es pot escoltar la ràdio o els podcasts, així com la direcció de la pàgina.

Plataforma per als podcasts

Com s'ha explicat en el punt 4.5, els podcasts de Ràdio Maxaquene són publicats en la plataforma Soundcloud. Després de conversar i analitzar les diferents possibilitats es va optar per canviar durant els pròxims mesos a la plataforma iVoox, ja que ofereix per exemple la possibilitat de sindicació de continguts mitjançant l'enllaç Feed RSS sense haver-hi de recórrer a sistemes externs per a generar-lo. Este és recomanable que estiga en el quiosc d'iTunes, ja que d'esta manera apareix en altres quioscos i aplicacions, a més del mateix iVoox. A banda, que en el cas iVoox no faria falta pagar per utilitzar-lo, cosa que sí que hi ha fins a l'actualitat amb Soundcloud..

Quan es publica un episodi d'un programa, el responsable de cadascun ha de facilitar-li al gestor de xarxes socials els següents continguts:

- Títol de l'episodi:
- Descripció de l'episodi: (mínim 50 paraules)
- Categoria:
 - Història i creences: història i humanitats; fe, filosofia y espiritualitat o misteri i altres realitats.
 - Esport: futbol o poliesportiu.
 - Ciència i cultura: viatges i llocs; art i literatura; idiomes, ciència i naturalesa
 - Oci: humor i entreteniment; videojocs, rol i anime; aficions i gastronomia; magazín i varietats o cine, TV i espectacles.
 - Actualitat i societat: política, economia i opinió; notícies y successos o món i societat.
 - Música: alternativa i indie, blues i jazz, electrònica, pop i pop-rock, rock i *metal*, BSO i clàssica, hip hop i rap, soul, funk i R&B, músiques del món i altres o experimental i new age.

- Benestar i família: parella i relacions, fills i educació, ment i psicologia o salut, casa i consum.
- Empresa i Tecnologia: màrqueting i estratègia, negocis i sectors, desenvolupament personal o internet i tecnologia.
- Etiquetes: (màxim 5 i separades per comes).
- Gènere: ràdio, podcast, audiollibre o relat; conferència o esdeveniment; àudio o vídeo.
- Idioma: castellà, català, anglès, gallec, basc, francès, italià, alemany, portugués i altres.
- Imatge: la proporció ha de ser d'1 x 1. És recomanable afegir una fotografia diferent en cada episodi. Si no es fa així, l'episodi agafa per defecte la imatge del programa en concret.

Pel que fa a la informació referida a cada programa que han d'escriure els responsables és la següent:

- Nom del programa:
- Descripció del programa: (mínim 50 paraules).
- Gènere del programa: ràdio, podcast, audiollibre o relat; conferència o esdeveniment; àudio d'un vídeo.
- Categoria:
 - Història i creences: història i humanitats; fe, filosofia i espiritualitat o misteri i altres realitats.
 - Esport: futbol o poliesportiu.
 - Ciència i cultura: viatges i llocs; art i literatura; idiomes, ciència i naturalesa
 - Oci: humor i entreteniment; videojocs, rol i anime; aficions i gastronomia; magazín i varietats o cine, TV i espectacles.
 - Actualitat i societat: política, economia i opinió; notícies i successos o món i societat.
 - Música: alternativa i indie, blues i jazz, electrònica, pop i pop-rock, rock i metal, BSO i clàssica, hip hop i rap, soul, funk i R&B, músiques del món i altres o experimental i *new age*.
 - Benestar i família: parella i relacions, fills i educació, ment i psicologia o salut, casa i consum.
 - Empresa i Tecnologia: màrqueting i estratègia, negocis i sectors, desenvolupament personal o internet i tecnologia.
- Etiquetes: (màxim 5 i separades per comes)
- Idioma: castellà, català, anglès, gallec, basc, francès, italià, alemany, portugués i altres.
- Imatge: la proporció ha de ser de 1 x 1.

5.6. Sextas Ambientais

Este programa hauria de seguir tenint la mateixa funció amb la qual va sorgir, la de sensibilitzar sobre temes com el canvi climàtic, gestió de residus o la contaminació d'aigües. A continuació es proposen algunes propostes per a la millora del contingut:

- Els programes haurien de tindre una duració de 15 minuts, ja que una de les dificultats principals a l'hora de l'elaboració de contingut era omplir els 30 minuts que s'havien compromés.
- Si hi ha un contingut que dura més, per exemple una entrevista o un reportatge. Es pot fer un programa extraordinari que hauria de tindre un horari diferent.
- Les persones entrevistades que han de parlar sobre una temàtica molt concreta han d'estar formades en eixa matèria.
- El veïnat del barri és important que tinga veu, que siga partícip del programa, ja que finalment són els primers afectats per la majoria dels temes que es tracten, per tant són els primers als quals se'ls ha de donar veu per a conèixer la seua opinió, les seues inquietuds i si estes persones suggerixen alguna pregunta, finalment que puga ser resolta en el programa.
- L'estructura d'un programa ordinari es pot dividir en una presentació o editorial, una entrevista o en un reportatge en profunditat o bé una xicoteta entrevista i un reportatge. I per a finalitzar, una secció de notícies i esdeveniments.
- Els programes extraordinaris cal tindre en compte que són programes complementaris a l'ordinari, per tant ha de quedar referenciat perquè la gent estiga informada de la seua existència. L'estructura de cadascun d'estos programes serà diferent, depenent de la seua existència.
- Davant la dificultat de trobar persones a les quals entrevistar. El programa hauria de comptar amb alguns col·laboradors que poden participar periòdicament mitjançant diferents tipus de contingut com entrevistes, reportatges, columnes, etc.
- Pel que fa a la introducció del programa sempre ha de ser diferent, de manera que l'oient senta que cada programa és diferent.
- Les sintonies, careta i indicatius es poden seguir utilitzant les mateixes que s'establiren, així com la banda sonora del programa.
- Pel que fa a l'elecció de l'equip és important que la persona que el dirigisca ho senta com a propi i amb interès. No ho ha de fer per obligació.

6. Conclusions

L'objectiu principal d'este projecte final de grau i a la vegada de l'estada en Maputo era conèixer la realitat i fer una anàlisi d'una ràdio comunitària en els suburbis d'una capital de país de l'Àfrica austral. Com a conclusió es pot dir que Rádio Maxaquene pot jugar en un futur un paper clau en la comunicació social en el districte de KaMaxaqueni i en Maputo. És molt necessària en l'estructura dels mitjans de comunicació actuals, ja que demana uns espais que no estiguen controlats per grans corporacions. Pot servir per a donar veu al veïnat, així com parlar dels seus problemes i dels aspectes positius que els envolten. Però en l'actualitat esta situació de la ràdio es troba molt lluny. Per a construir un projecte de comunicació influent el més important és que les persones que es troben davant d'este projecte tinguen una capacitat comunicativa i creativa gran o que els continguts que es produïxen siguen interessants per a l'oient, entre altres aspectes.

Hem analitzat tant les dificultats com les potencialitats que té un mitjà d'estes característiques organitzat des de la base per a donar veu als veïns. En l'actualitat, és una ràdio educativa, una de les funcions que també es contempen quan es parla d'una ràdio comunitària, on les persones que hi participen poden aprendre diferents oficis, com per exemple el de periodista o tècnic de so. També és un espai de creixement social i personal, ja que m'entre els joves del barri estaven en la ràdio produint contingut, no estaven consumint drogues o tenien accés a un plat de menjar que es preparava per a l'hora de dinar, alguns d'ells tenien dificultats per poder menjar més d'una vegada al dia.

Pel que fa a la producció d'un programa mediambiental és evident que és necessari en un país com Moçambic, com en qualsevol lloc del món, ja que són qüestions que afecten a tots. Per a la seua producció és clau tindre fonts a les quals poder consultar o entrevistar de caràcter fiable, ja que la informació que s'oferix als oients ha d'estar degudament contrastada.

Les xarxes socials poden tindre un paper important, malgrat la baixa penetració que tenen els telèfons mòbils amb accés internet, es podria accedir a nous públics i d'esta manera poder arribar a nous oients que d'altra manera no es podria. Per a la publicació de contingut i que este siga atractiu, s'ha d'actuar de manera coordinada entre la persona responsable de cada programa, que redactarà la publicació, i la que s'encarrega de la gestió de les xarxes socials, que l'adaptarà si és necessari i la publicarà.

La idea d'este treball final de grau era poder identificar els punts claus que poden ajudar a altres projectes similars. A partir d'ací es poden extraure estes conclusions a partir dels objectius que es van proposar.

- Hem conegut la realitat i les dificultats d'un projecte amb pocs mitjans en un barri amb moltes dificultats. Malgrat la infraestructura tècnica precària de la ràdio, en esta situació no és el més important, cal potenciar la creació i la producció de contingut que genere interès en els oients.
- Respecte a la millora de la producció d'un programa de temàtica mediambiental s'han plantejat diferents solucions a partir del treball pràctic. Com les propostes de millora que s'exposen en el TFG respecte del format del programa o la importància d'entrevistar a persones amb una formació.
- S'ha definit l'ús de les xarxes socials, principalment, Facebook per a fer arribar el programa a la població i poder generar comunitat amb els oients. Entre els punts claus, s'ha tingut en compte la forma de les publicacions i de la mateixa pàgina, del tipus de continguts a generar i com fer-ho, la periodicitat depenent del contingut...
- iVoox és la nova plataforma de podcasting que s'ha proposat utilitzar tenint en compte que ens ofereix ferramentes clau per arribar nous públics com el Feed RSS, així com tindre en compte quin tipus de contingut s'ha d'incloure en la mateixa plataforma.
- S'han establert les pautes de millora del projecte de forma que puguen beneficiar-se en un futur Ràdio Maxaquene i altres ràdios similars en països d'unes característiques paregudes pel que fa a qüestions com el funcionament de l'equip o la importància del material.
- S'ha pogut posar en pràctica tot el que s'ha après en el grau de Comunicació Audiovisual a través d'un projecte de cooperació. Des de la part pràctica s'ha vist que no és tan fàcil dur a terme este tipus de projectes en un lloc amb una baixa professionalitat, el que cal potenciar és el valor de cadascuna de les persones que formen part d'esta.

7. Bibliografia

ALONSO GONZÁLEZ, M.A. (2015). *Radio y Redes sociales: la interactividad radiofónica en los 'Morning Shows' en España*. Madrid: Estudios sobre el Mensaje Periodístico.

<<http://revistas.ucm.es/index.php/ESMP/article/view/50879/47223>>

[Consulta: 11 de juny de 2018]

ASOCIACIÓN MUNDIAL DE RADIOS COMUNITARIAS. *¿Qué es una Radio comunitaria?*. <<http://www.amarc.org/?q=es/node/131>> [Consulta: 5 de maig de 2018]

BANCO MUNDIAL. *Perseverancia en la escuela hasta el último grado del nivel primario, total (% de la cohorte)*. <<https://datos.bancomundial.org/indicador/SE.PRM.PRSL.ZS?locations=MZ&view=chart>> [Consulta: 20 de maig de 2018].

BANCO MUNDIAL. *Educación de nivel primario, alumnos*. <<https://datos.bancomundial.org/indicador/SE.PRM.ENRL?end=2015&locations=MZ&start=1971&view=chart>> [Consulta: 20 de maig de 2018].

BANCO MUNDIAL. *Mozambique*. <<https://datos.bancomundial.org/pais/mozambique?view=chart>> [Consulta: 20 de maig de 2018].

DA SILVA, M. T. (2006). *Gestión y mediaciones en las radioscomunitarias. Un diagnóstico del Estado de Santa Catarina, sur de Brasil*. Cochabamba: Punto Cero. <http://www.scielo.org.bo/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1815-02762006000200008> [Consulta: 1 de juny de 2018]

ENGINYERIA SENSE FRONTERES (2017). *Formulació Gavà 2017: Millora de la Gestió dels Residus sòlids Urbans mitjançant la consolidació del teixint associatiu al Districte Municipal de Ka-Maxakeni*.

FACEBOOK (2018). *Crear videos para la sección de noticias*. <<https://www.facebook.com/business/learn/facebook-creative-tips-for-mobile-videos-ads>> [Consulta: 11 de juny].

GARCÍA DE MIGUEL, Á. (2015). *Radios comunitarias - un instrumento a favor del derecho a la comunicación, el casa de Maxaquene A, Maputo, Mozambique*. Tesina de Màster. Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya.

INSTITUTO NACIONAL DE ESTATÍSTICA (2016). *Estatísticas da cultura, 2016*. <<http://www.ine.gov.mz/estatisticas/estatisticas-sectoriais/cultura/estatisticas-da->> [Consulta: 20 de maig de 2018]

INSTITUTO NACIONAL DE ESTATÍSTICA (2016). *Estatísticas e indicadores sociais, 2014*. <<http://www.ine.gov.mz/estatisticas/estatisticas-demograficas-e-indicadores->>

[sociais/estatisticas-e-indicadores-sociais/estatisticas-e-indicadores-sociais-2014/at_download/file](#)> [Consulta: 20 de maig de 2018]

INSTITUTO NACIONAL DE ESTATÍSTICA (2013). *Estatísticas do distrito KaMaxakeni, novembro 2013*.

<<http://www.ine.gov.mz/estatisticas/estatisticas-territorias-distritais/maputo-cidade/novembro-de-2013/estatisticas-do-distrito-de-ka-maxakeni.pdf/view>>
[Consulta: 20 de maig de 2018]

LLAMAS ARRONIZ, F. (2014). *Pla tècnic d'implantació d'una ràdio FM comunitària en el context d'un projecte de cooperació a Maputo*. Treball final de grau. Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya.

LÓPEZ VIGIL, J.I. (2015). “¿Qué hace comunitaria a una radio comunitaria?” en *Chasqui*. 52, pp.51-54.

<<http://revistachasqui.org/index.php/chasqui/article/view/621>> [Consulta: 1 de maig de 2018]

MARÍN GARCÍA, B. (2013). *Democratización y nuevos poderes simbólicos entorno a la radio comunitaria en Mozambique*. Girona: Communication Papers, 2(3), 64-79.

<https://polibuscador.upv.es/primo-explore/fulldisplay?docid=TN_cbuc_raco_article/276480&context=PC&vid=bibupv&search_scope=ALL&tab=default_tab&lang=es_ES> [Consulta: 6 de maig de 2018]

PNUD (2016). *Panorama General. Informe sobre Desarrollo Humano 2016. Desarrollo humano para todos*.

<http://hdr.undp.org/sites/default/files/HDR2016_SP_Overview_Web.pdf>
[Consulta: 5 de maig de 2018].

TEROL BOLINCHES, R. (2016). *Radio 3.0 en el entorno municipal: valores, herramientas y recursos El caso de la emisora municipal Llosa FM*. Tesi. València: Universitat Politècnica de València. <<https://riunet.upv.es/handle/10251/67930>>
[Consulta: 3 de juny]

UNDP. *About Mozambique*.

<<http://www.mz.undp.org/content/mozambique/en/home/countryinfo/>>
[Consulta: 5 de maig de 2018].